

NÚM. 126
04/2022

BELLTALL

ASSOCIACIÓ DE VEÏNS I AMICS DE BELLTALL

PÒRTIC

Bona entrada al 2023 per tothom! Aquesta revista es distribueix a principis d'enguany tot i que és l'últim número del 2022. Pels volts de l'estiu podrem oferir conjuntament els dos primers números de l'any que toca, un d'ordinari, i un d'especial (com hem fet darrerament, recordeu?, amb la revista dedicada a les representacions teatrals que es feien a Belltall i la de l'any passat, on reproduïm un conjunt de recordatoris de morts de gent vinculada al poble). Anem al ritme que podem, ai las!

A partir d'ara, el text que encapçala la revista no portarà el nom d'editorial. Ho hem canviat per "Pòrtic". Un pòrtic o entrada al que cada revista ofereix als seus lectors. La raó d'aquest canvi és evitar algun malentès. La revista que teniu a les mans és una iniciativa de l'Associació de Veïns i Amics de Belltall, prou que ho sabeu. Però és evident que ni l'associació ni la seva junta directiva són un partit polític o una diòcesi eclesiàstica, no hi ha consignes i preses de posició unitàries que vulguem explicar en un "editorial", com alguna gent entén aquestes seccions de diaris i revistes. Quan l'associació fa

comunicats oficials (el darrer em sembla que va ser en contra de convertir el nostre territori en un parc energètic) ho fem a les pàgines interiors de la revista.

A la junta ens repartim les feines, cadascú fa una cosa. I a mi m'ha tocat portar la revista. Durant molts anys el Pep Lloses va tirar-la endavant; després, el Pau Porxo va engegar aquest nou format fins que va entrar a l'ajuntament; ara ho porto jo el millor que sé. Així i tot, el meu càrrec a la junta està permanentment a disposició de l'assemblea, és clar.

Per acabar, una menció especial a l'entrevista que publiquem a la Mireia Sangenís, de ca la Rosa. El nostre agraïment (aquest sí que és unànime i corporatiu) a la seva feina durant tants números. Ella ja sap que té obertes les pàgines de la revista sempre que vulgui. I, mentrestant, si hi ha algú amb vocació de periodista i vol continuar la feina de la Mireia, endavant!

Joan de cal Porxo

Edita

**Associació de Veïns i Amics
Belltall**

Coordinador:
Junta directiva de l'Associació

Si voleu fer arribar les vostres col·laboracions, adreceu-les a:
Revista BELLTALL. Plaça de l'Església 4. 43413 Belltall

Correu electrònic:
belltall@tinet.cat

Preu 0.60 €

www.belltall.net

Publicació trimestral de
l'Associació de Veïns i Amics
Belltall

Dissenyat per TIMIT 2003 SL
www.timit.cat

SUMARI

<i>Actualitat</i>	
Obituaris	3
Records del Ramon de ca l'Ignasi	3
<i>La veu del poble</i>	6
Entrevista a la Mireia de ca la Rosa	
<i>Un corrent d'històries</i>	9
El salt de vida	
<i>Temps enrere</i>	10
El Capbreu de la Comanda de l'Espluga de Francolí del 1558	
<i>Els ocells del terme</i>	14
La cotxa fumada	
Algú ho havia de dir!, per J. B.	15

ACTUALITAT

Obituaris

Durant l'any 2022 ens van deixar vuit persones de Belltall o molt vinculades al poble. El Josep de ca l'Ignasi ens ha demanat de reproduir el text que va llegir a l'església com a record del seu

pare, el Ramon Miró. Que serveixi aquest text d'homenatge a totes les persones que van morir l'any passat.

JORDI BERENGUÉ MASANA de cal Margarido

NEUS BERENGUÉ MASANA de cal Margarido

MARIA BERENGUER ROSET de cal Teclat

PILAR COBOS BERNAL de cal Secanell

MARIA CONTIJOCH RUE de cal Sebastià Teclat

RAMON MIRÓ TOUS de ca l'Ignasi

RAMONA QUERALTÓ PONS de de cal Mosset

TRINITAT SOLSONA de cal Pastor

| Records del Ramon de ca l'Ignasi

“La vida no és la que hem viscut, sinó la que recordem i com l'expliquem”

Gabriel Garcia Márquez

Els últims anys, sovint evocava els anys de joventut i de vida a Belltall. Els anys a Barcelona li venien poc a la memòria. “De tot el que he viscut en podria fer un llibre”, insistia de vegades. Li vaig escriure en primera persona una petita part d'aquestes vivències i records.

Vaig néixer el 6 de febrer de 1922. Vam ser 10 germans. El pare, va enviudar de l'Antònia Tous poc després de néixer la Mercè. Es casà, un any després, el 1914, amb la seva germana de 18

anys, la Teresa, la nostra mare que va tenir 8 fills. El Josep, la Ramona, l'Encarnació, el Ramon, la Roseta, el Llorenç, el Pere i el Josep Maria. Dos germans van morir al poc de néixer: l'Encarnació i el Josep Maria. Tantes boques per alimentar en una casa, feia que de ben joves es busquesin famílies on poguessin anar a treballar els fills i filles. Així ho van fer les germanes grans, van anar als que se'n deia a servir. La Mercè i l'Assumpció a Tarragona amb els Comtes de Rios.

Quan la proclamació de la Segona República, el 14 d'abril d'1931, tenia 9 anys. Vam anar a buscar el mestre, jo i el Julià el Caminer, a l'encreuament de la carretera de Sarral cap a Forès, venia amb un cotxe de línia de la Sarralenca. Com si fos ara el veig baixar amb un quadre ben gran que simbolitzava, ho vaig saber després, la República: Una dona aguantant unes balances. La va posar l'endemà on fèiem estudi a cal Badio perquè tots els nens la veiéssim. Aquell mestre, de qui en guardo un grat record, es deia Manuel Saun Cases. Havia marxat a Barcelona per viure la proclamació de la 2a República. També ens va dur una senyera. Érem tanta canalla, prop d'un centenar, que anàvem a dues cases a estudi. Amb donya Cecília, que va ser a Belltall els anys 30 fins la guerra civil, una excel·lent mestra i persona, a cal Jaume, i la resta de canalla, on m'hi trobava jo, a cal Badio amb el mestre Manuel Saun. Un bon home, catalanista i republicà.

Jo, amb 12 anys, l'any 34, vaig fer de mosso a Figuerola del Camp, a una casa que es deia cal Relat. Tenien un petit hostel i terra. Hi vaig començar a anar a l'estiu per plegar avellanes, després a fer llenya, esporgar, entrecavar,.. A l'hivern podia anar alguns dies a l'escola. Sempre he pensat que he estat un ruc del treball. Hi vaig ser dos anys. De tant en tant pujava a Belltall a veure la família. Quan va esclatar la guerra, vaig tornar a casa. Tenia 14 anys.

També vam tenir germans de llet. Sovint les mares que tenien força llet, feien de dida; simultàniament donaven de mamar al seu nadó amb el d'una altra mare que no en tenia o havia mort en el part. I la pobra mare en va fer, no tenia prou feina amb tanta canalla, que encara va fer escarrar dues criatures, una de Sarral i una altra de Figuerola. En la memòria sempre hi tinc present la mare. Bona, tranquil·la, de bon humor, mai es queixava... De petits quan el pare era fora uns dies a descarregar palla, fèiem festa, al foc de casa, putxinellis i tot. Al Jaume, el pare, de caràcter fort, li teníem molt de respecte i temor.

Després de la guerra, encara vivíem sis germans a casa. Fèiem de pagès. Sempre he pensat que en aquella vida dels nostres pares i nostra, el sacrifici no tenia preu. Recordo especialment feines com anar a vendre palla. A l'hivern, quan l'activitat al tros era mínima, la palla que s'havia desat a la pallissa es portava a vendre al camp

de Tarragona (allà no s'hi feien cereals i el bestiar necessita la palla). De vegades hi anaves sense saber si hi trobaries comprador. Viatge amb el carro carregat fins a Valls, Reus, Bonastre, Salomó,.. i altres pobles propers, era ben freqüent. Amb el carro ple anaves a majoritàriament a peu. Marxàvem de matinada, quan encara era ben fosc. Si pujaves al carro, era tan el fred que senties que havies de baixar, i caminar per tal de no sentir-lo tan fort. Quaranta quilòmetres o més. De vegades anaves i tornaves en un dia. També feies nit per tornar l'endemà. Recordo el Portal Nou de Valls. Punt de trobada dels carreters. Hi guardaves el carro i la mula, sopaves i l'endemà tornaves. A començaments dels anys 40, sense camions per al transport, anàvem a Anglesola a carregar el carro amb gra o alfals i l'anàvem a portar als qui l'havien comprat al Camp de Tarragona. També, per guanyar alguna cosa més, fèiem estraperlo. Era tot molt dur, molt patiment per a tots, també per a les mules, tan sofertes i bones. Tinc ben present les dues que vam tenir aquells anys: la Baia i la Tordilla.

Vaig anar a la mili del 1943-46, tres anys. A Laratxe, al Marroc que era en aquell temps territori espanyol. Vaig tenir sort, gràcies a la recomanació del comte de Rius on havien servit les meves germanes. Em va enviar d'auxiliar a l'hospital. No puc dir que fossin els millors anys de la meua vida, però tampoc diré que van ser els pitjors. Vaig descobrir coses tan simples com que hi havia termòmetres per a prendre la temperatura i que en un llit s'hi dorm tan bé com a la palla damunt d'una borrasa.

Em vaig casar amb la Josefina de cal Roig. Festejàvem de ben joves. No va ser fins l'any 47, quan tenia 25 anys i la Josefina, 22. Ens vam casar a Poblet. Un 30 de maig. Ho vam fer a Poblet perquè el meu germà, Llorenç feia un any que hi va entrar per ser monjo del Cister. El germà Josep, que havia de ser l'hereu, hi va renunciar, no volia fer de pagès i va anar a viure a Barcelona on vivia la Rosita, que era filla de Figuerola del Camp. Va fer de taxista. Dels primers de Belltall. Jo, al cap d'uns anys, a començaments del 60, també en vaig fer. El Josep sempre em va ajudar molt. De taxistes n'hem arribat a ser una vintena de Belltall. A partir dels anys 60 i 70 del segle passat vam triar aquesta feina per guanyar-nos la vida. Quan em vaig jubilar vam tornar amb la Josefi-

na a Belltall. A la terra, a la pagesia... Els fills ja eren grans, casats, amb vuit néts i després amb 8 besnéts.

Van ser uns anys feliços de retorn als orígens. Feinejar als matins, anar a l'era, al tros. A les tardes, no podia faltar el joc de la botifarra amb els amics a cal Feliuet.

I a Belltall hi vam estar fins que ens vam sentir grans i vam tornar a Barcelona. Mirant enrere, penses, on són tots els anys viscuts? Sembla que tot ha passat molt ràpid. Ja no queda ningú de la nostra joventut. I tots els records que ara em vénen al cap són de la infantesa, joventut i el temps de vida a Belltall.

La persona

Home fort, tant de caràcter, com de fortalesa física, reservat, reflexiu, escèptic, intel·ligent, poc efusiu a l'hora expressar els sentiments. Obstinat i tossut. Aquest punt afirmava que era propi dels de ca l'Ignasi. Del pare, de qui n'admirava el seu esforç i sacrifici en tirar endavant la família, se'n lamentava que els tractava amb massa severitat, que mai no els planyia. Li agradaven molt, les trobades i celebracions familiars. Veure com la taula anava i anava creixent. Després d'un bon

àpat familiar començava a enraonar envoltat per un núvol de fum que anava escampant amb el puro a la mà. Sort que s'aixecava no massa tard per anar a cal Feliuet a fer la partida de cartes.

El treball, considerat com a valor absolut. No comptaven les hores. En paraules seves, per a la seva generació, el sacrifici no tenia preu. Un treball que de vegades era d'ajut, comunitari, anar a jova, tot en una comunitat autosostenible, no hi havia residus. El suport en la vida de la família per a tot el que calgués. El valor de la paraula donada, l'encaixada de mans, era el compromís que segellava qualsevol acord, no calia anar al banc o al notari. Cert pessimisme vital, les expectatives de futur no tenen per què anar bé; la discreció, no estirar més el braç que la màniga, segarreta, com a sinònim d'estalviador, tenir un racó, tret que estava lligat a les dificultats i penúries que van viure. Abans qui assegurava que cada any hi hauria collita?. S'havien viscut seques i pèrdues, i tot un any per davant. Molts d'aquests trets eren compartits per la seva generació. I també cal recordar la forta empremta religiosa en la seva vida. Els valors cristians, la pràctica religiosa i la seva presència en els moments importants de la vida.

Josep Miró Torres

LA VEU DEL POBLE

Entrevista a la Mireia de ca la Rosa

Mireia Sangenís de Ca la Rosa

La Mireia de ca la Rosa ha estat un puntal extraordinari per aquesta modesta revista.

Des del 2017 fins al 2022 ha entrevistat molta gent de Belltall, i allò que li han explicat quedarà per sempre més com a memòria de la gent.

“La veu del poble”, va titular la secció.

Va començar al número 103, entrevistant el tiet Ricard de cal Feliuet, i l'última va ser al Ramon de cal Ferreret, al número 125.

Per tancar la seva secció, almenys fins que trobem noves maneres de donar veu a la gent, que serveixi aquesta entrevista que li hem fet a ella com a homenatge a la seva dedicació.

Gràcies, Mireia.

(Joan M. Minguet)

Què t'ha semblat l'experiència de portar la secció “La veu del poble”? Ha estat molt pesat? T'ha servit per a agafar pràctica en els teus estudis de filologia catalana?

Quan al 2017, mentre estava fent 1r de batxillerat, em van proposar de portar la secció de les entrevistes de la revista em va fer molta il·lusió, perquè em va semblar una bona oportunitat per implicar-me en una iniciativa del poble (i en una iniciativa tan bonica com és una revista) i, a més, fent una activitat que m'agradava i em motivava, ja que, en aquell moment jo volia estudiar periodisme.

Ara, després d'aquests anys, puc dir que ha estat una experiència molt enriquidora a nivell personal, ja que m'ha permès aprendre i descobrir moltes coses del meu poble a través de la seva gent.

També era molt satisfactori veure que la secció agradava o que persones del poble em diguessin que els havia agradat molt una entrevista determinada, perquè veies que la feina tenia el seu fruit i que hi havia feedback.

Però no només m'ha servit a nivell personal, sinó que el fet de col·laborar en una activitat cultural

com és una revista abans d'entrar a la carrera em va donar una certa pràctica i experiència en el món de les humanitats i de l'escriptura. A més, centrant-me més específicament en la disciplina de filologia catalana em va aportar un coneixement de molts trets dialectals que anava notant en cada entrevistat o també d'alguns aspectes d'història social del català, quan els entrevistats m'explicaven la situació del català durant la postguerra, per exemple.

La feina en sí no era pesada, però sí que és cert que jo molts cops confiava que tenia temps i ho deixava per a l'últim moment i llavors se m'ajuntava sempre amb feina de la universitat. A part que només podia fer les entrevistes els caps de setmana quan tornava de Cerdanyola i, a vegades, era complicat coincidir amb segons qui. Finalment, ara que treballo els dissabtes no he vist viable continuar portant la secció.

Aquestes entrevistes t'han servit per entendre millor les persones i les històries de Belltall? O no has tingut massa sorpreses en aquest sentit?

Sí! Molta gent i molt diferent m'ha compartit els seus records i testimonis i, al final, això et

La Mireia de ca la Rosa

permet tenir una visió més àmplia i plural del concepte que tens de Belltall, és una manera de tenir una perspectiva més panoràmica.

A més que, com que és la història del poble però explicada a partir de les anècdotes i experiències personals de cadascú, sempre aprens coses noves i historietes que no coneixies i et sorprenden. I també acabes coneixent persones sense conèixer-les directament! Per exemple, mossèn Prats, que jo crec que fins llavors no recordava haver-ne sentit a parlar i, al final, l'he acabat admirant de tant que ha anat sortint als records de molts dels entrevistats i que, per tant, va ser significatiu per a la història de Belltall.

I, per altra banda, també m'ha sorprès la il·lusió i la nostàlgia amb la qual la gent m'explicava records, com els viatges amb mossèn Prats o com preparaven les obres de teatre, per exemple, que em feia enveja i tot no haver viscut en aquell moment de la història de Belltall.

De totes i tots els entrevistats, guardes algun record especial o alguna anècdota?

Guardo un bon record de totes les entrevistes que he fet i de totes n'he après alguna cosa nova. Ara bé, potser guardo un especial record de l'entrevista de l'Anton Maria de cal Roig, perquè em va explicar anècdotes molt concretes i

representatives de la seva generació; i també de l'entrevista a la Dolors de cal Joan del Bisbe perquè recordo que més que una entrevista era com una conversa que anava fluint molt bé i recordo que contextualitzava molt totes les experiències que explicava i te'n podies fer una idea molt acurada.

I així com a anècdota divertida, recordo una entrevista que vaig fer ja fa temps que, quan vam acabar, vaig aturar la gravadora del mòbil i just en aquell moment em va aparèixer un missatge que deia: "error de gravació", no s'havia guardat res de la mitja hora de conversa amb aquella persona! Vaig anar corrents cap a casa i vaig començar a escriure de memòria tot el que recordava que m'havia dit i afegint-hi una mica de creativitat perquè quedés més bonic.

Jo penso que totes aquestes entrevistes, més enllà de l'interès periodístic, quedaran com a testimonis orals de la vida, de la història de Belltall. Hi estàs d'acord? Podries posar-ne algun exemple que recordis?

Sí, i tant! De fet, penso que a nivell de testimonis orals és pel que tenen més valor aquestes entrevistes, perquè són els records de les persones del poble, que la majoria no estan documentats per escrit. Ara tenim un bon recull

de moments de la vida quotidiana de diverses persones del poble i de diferents generacions que conformen una imatge de com ha sigut la vida a Belltall. Són aquestes petites coses que anava recordant cadascú que al final, d'historieta en historieta, acabes conformant la història global del poble: una persona recordava un aspecte i una altra en recordava un altre i entre totes anaven conformant una mena de memòria col·lectiva (com se celebraven les festes, qui jugava a futbol, quines obres de teatre feien qui n'eren els actors, amb quins pobles tenien enemistat...). A més a més, que em deien el nom de llocs concrets o el nom i cognom de persones i, llavors, era més fàcil transportar-te o connectar amb el que t'estaven explicant.

Més enllà de la teva participació a la revista, m'agradaria preguntar-te algunes coses com a persona que vius des de sempre al poble. I és que, durant la teva infantesa, eres l'única nena de Belltall, excepte quan venien amigues teves els caps de setmana i les festes llargues. Com ho vas viure? Quins records guardes de petita al poble? Va ser molt pesat anar a escola fora de Belltall?

Vaig anar a l'escola de Verdú, que és una escola rural i forma part d'una ZER. Després ja vaig fer el pas cap a Tàrrega, a l'institut. Tinc la sensació que sempre he tingut com ciutats o llocs d'acollida, perquè sí, jo soc de Belltall i m'estimo molt el poble, però també he fet molta vida a altres llocs, com a Verdú en el seu moment, a Tàrrega (sobretot) o, ara, a Cerdanyola. I també guardo molta estima cap a aquests llocs.

Per tant, els records que tinc de petita, a part d'ubicar-se a Belltall, també es reparteixen bastant entre aquests llocs: tinc molts records de l'escola a Verdú, que, al final, era on passava tot el dia i a Belltall ja hi tornava cap al tard i no hi feia gaire vida, anava cap a casa a fer deures. De fer vida a Belltall en tinc més records dels caps de setmana i de l'estiu quan venien les meves amigues i sortíem a jugar pel carrer, fèiem excursions amb bicicleta, fèiem polseres per vendre a la festa major...

Pel que fa a la vida social, que és molt important en etapes de la vida com la infantesa o l'adolescència, sí que es feia més pesat el fet de no tenir tanta autonomia ni llibertat per quedar amb les amistats, perquè sempre depenia d'algú que em portés. Però el fet de desplaçar-me per anar a l'escola no se'n feia, de pesat, perquè, al final, són 12 minuts amb

cotxe; això és un temps que molta gent el destina a l'hora de desplaçar-se, gent que vivia a Tàrrega mateix o altres companys que venien d'altres pobles.

Tots els anys que has estudiat a la universitat, encara hi ets, has enyorat el poble? Quina visió tens de l'oposició entre el món rural que presideix Belltall i la vida de ciutat? Creus que es poden conciliar bé?

Ja fa 5 anys que visc a Cerdanyola del Vallès i, de moment, m'està agradant molt viure en una ciutat (tot i que tampoc no és una gran ciutat, no és com una Barcelona). Ara bé, sí que és veritat que enyoro molts aspectes de la vida del poble; de fet, hi torno cada cap de setmana. Però això també és positiu, ja que valors més el poble quan el trobes a faltar.

No m'acaba d'agradar aquesta oposició entre poble i ciutat, crec que ja hauria de començar a estar superada. És evident que hi ha moltes diferències entre un poble i una ciutat i que cada lloc té els seus avantatges, els seus inconvenients i les seves coses a millorar, però no hi acabo de veure el sentit en aquestes rivalitats de "què és millor, el poble o la ciutat?" Mai no ho pots tenir tot i no és o blanc o negre, cada opció té les seves coses bones i dolentes i, potser en lloc d'enfrontar tant els dos models de vida, s'hauria d'intentar millorar-los perquè es puguin tenir vides dignes als dos llocs, escullis l'opció que escullis.

I, finalment, hem d'acabar amb una pregunta que has convertit en una mena de mite: com veus el futur del poble? Ja saps que la gran majoria de respostes han estat molt pessimistes. I tu, tens una mica d'esperança?

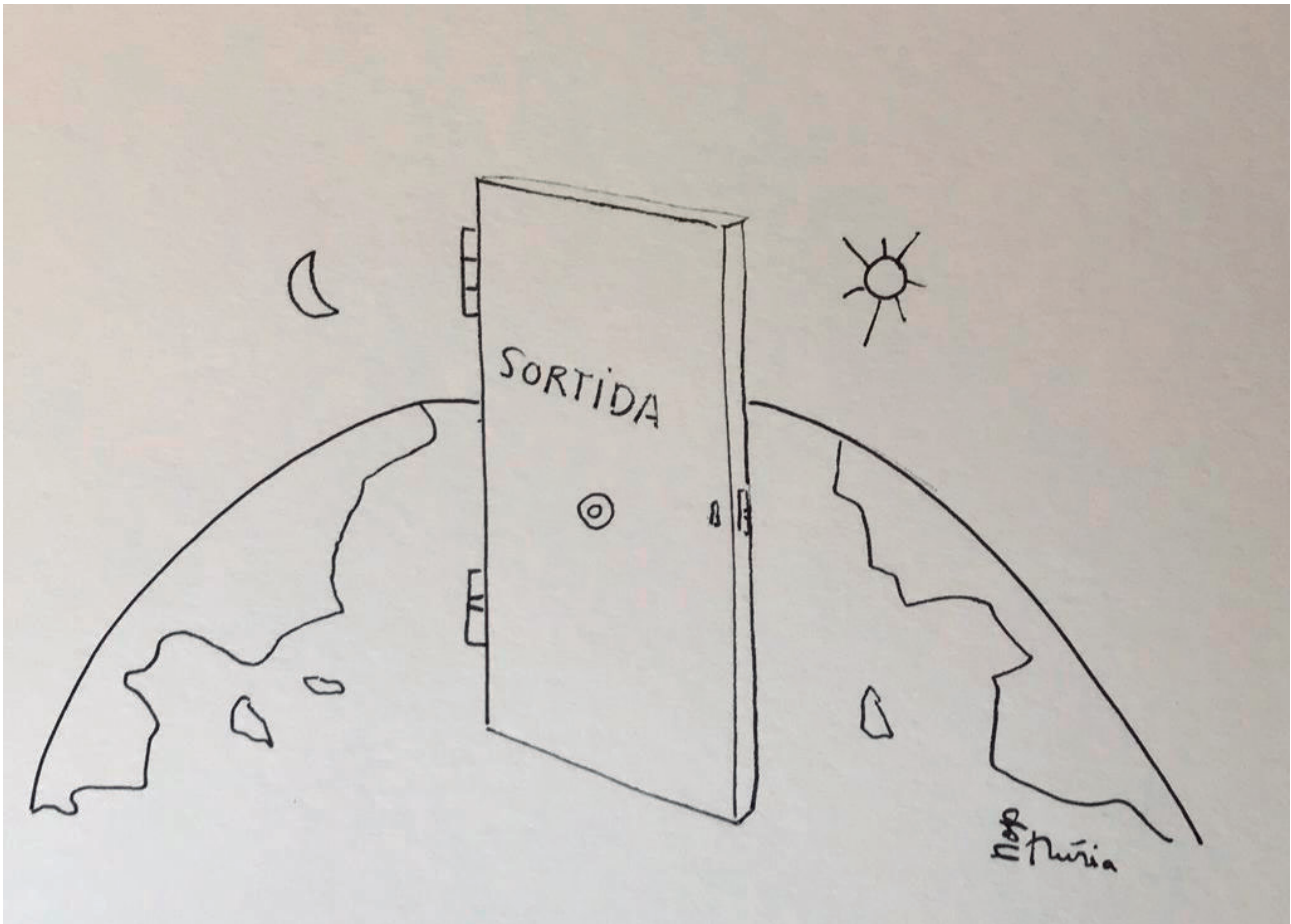
És una pregunta que sempre faig, però que sempre he pensat que jo no sabia com respondre.

No tinc les grans esperances, però sí que és veritat que ara mateix veig una mica millor el futur del poble que no pas si m'ho haguessis preguntat fa uns anys, quan vaig començar a fer aquesta pregunta als entrevistats. Sembla que la gent torna a donar valor a l'estil de vida dels pobles i que hi està havent un petit creixement dels habitants dels pobles a tot arreu. Ara bé, hi ha molts factors que poden influir i no et sabia dir pas com estarem d'aquí uns quants anys.

UN CORRENT D'HISTÒRIES

El salt de vida

Almodis Canals, ca la Bruna

Dibuix de Núria Omella, de ca l'Ignasi

Surt amb un salt llarg i segur. Tot i ser una cangur robusta, té una agilitat extraordinària. Avui se'n va a buscar herbes i fruits per la família amb un morret que sobresurt de la bossa. La cria, com la majoria de criatures que encara no han deixat el cau familiar, tenen tendència a buscar la comoditat per se; i, no es pot negar, que anar ben calentó i descansat o intentar seguir el ritme de salts d'una mare jove i ferma amb una gambada llarga, doncs mira, no té comparació.

Això és el que pensa el cervellet que guia el morret jove i despreocupat. Per l'adult, la cosa és ben diferent: després d'estar-se quasi tot un dia dins del cau (ahir va sortir a buscar menjar el pare amb la criatura) poder estirar les potes, fer sonar la cua quan pica a terra i respirar un aire que du flaires diferents cada vint salts, és una sensació necessària tant per la mare com pel fill.

Com que s'acosta el moment d'iniciar una vida pròpia, de tant en tant tan la mare com el pare quan surten, fan saltar una bona estona la cria al seu costat. Ha d'aprendre a saltar en silenci, a saltar per salvar la pell, a saltar mentre ensuema les plantes del seu voltant. Ha d'aprendre, en definitiva, que la vida no és amagar-se dins la bossa calentona i suau de la mare ni agafar-se a l'esquena de son pare. Ha de conèixer per reconèixer. Ha de fer per equivocar-se. Ha d'acceptar que els progenitors també són éssers individuals. Ha de practicar la vida. Perquè sense pràctica es voldrà quedar sempre a prop dels grans, segurament envoltant-se d'una pretesa confiança però amb un pas curt i insegur, ben diferent del de la mare.

TEMPS ENRERE

El Capbreu de la Comanda de l'Espluga de Francolí del 1558

Isidre Bonet Miró de Ca l'Esquerrer

*L'enciclopèdia Catalana defineix Capbreu com: "Document o manual on hom anotava, en forma abreujada i en períodes cronològics espaiats, les confessions o reconeixements fets pels *emfiteutes* als senyors directes per tal de conservar memòria o prova de la subsistència dels drets dominicals".*

El llibre "EL CAPBREU DE LA COMANDA DE L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ DEL 1558" de Salvador Claramunt i Jordi Bolòs i Masclans, és la procedència de les dades d'aquesta col·laboració, i són el resum d'un treball que estic elaborant.

El juliol de 1558 es va iniciar el capbreu, i el document on figuren les seves conclusions, està encapçalat per una sèrie de drets senyorials i d'obligacions comuns a tots els vassalls de la Comanda de l'Espluga de Francolí, en cadascun dels següents pobles: L'Espluga de Francolí, La Guàrdia Lada, Baronia de Belltall, Cabestany i Glorieta.

El capbreu el va ordenar Joan d'Homedes, cavaller de l'Orde de Sant Joan de l'Hospital de Jerusalem, i comanador de la Comanda de l'Espluga de Francolí. Consta de 249 folis, i esmenta en les capbreuacions un importantíssim nombre de declarants i de terres.

Les dades contingudes en el capbreu permeten veure una mica la situació econòmica i jurisdiccional dels habitants de cada poble, però en aquesta col·laboració només veurem un resum de les relatives a Belltall.

EL CAPBREU DE LA BARONIA DE BELLTALL

L'u de maig de 1559, s'aixecà l'acta notarial de la capbreuació de Belltall. El lloc de reunió fou el porxo del cap de l'escala del castell de l'Espluga de

Francolí. Hi assistiren Antoni Torredemer (batlle de Belltall que exercia, en nom del comanador) els jurats Jaume Martí i Joan Martí, i els consellers Pere Cabestany, Antoni Martí, Antoni Spital, Joan Roig, Llorenç Martí, Sebastià Martí i Antoni Porta.

PRESTACIONS QUE BELLTALL FEIA AL SENYOR COMANADO *Delmes*

De cada onze parts de cereal, se'n pagava una al comanador. Les onze que restaven per al conreador havien de pagar *primícia*. Els possessors de béns també havien de fer altres pagaments.

Els delmes es partien entre el comanador i el castellà, de forma diferent, segons cada tipus de conreu.

DETALL DELS BÉNS CAPBREVATS

En el llibre es van confeccionar uns quadres amb el detall de totes les propietats capbrevades. Les dades més significatives que consten són les següents: Nom del capbrevat, objecte (de capbreuació) superfície, situació, límits, cens i termini (del pagament).

Seguidament, veurem el contingut dels quadres, distribuïts en dos apartats: terres i cases (poble).

Les terres

Camps de conreu. Les terres conreades de cereals eren la immensa majoria dels béns capbrevats.

Les vinyes. Unes deu són les trobades entre les propietats objecte de capbreu, Alguns trossos compatién vinya i conreu de cereals, a la vegada.

Els horts. En consten deu, i la major part estaven situats a migdia de la Font de Baix, o a la zona de l'actual carrer l'Aigüera de la bassa.

Domenges. Encara avui dia, poneent de Belltall hi ha trossos denominats els Domenges. Al segle XVI n'hi havia quatre de terres del terme que eren considerades un domenge, i una d'elles estava situada precisament a l'actual partida dels Diumenges. Per la frase trobada en el document: "tros de terra campa que solien ésser, en dies passats, dos domenges"; sembla que aquesta denominació hauria tingut algun significat d'ús comú, desconeguda actualment.

Els *farraginals*. Eren camps destinats a la producció de farratge, i estaven situats a prop de la vila: prop del mur, vers la Font o cap al camí de Rocallaura.

Les feixes. Surt una *feixa* esmentada, situada al sud de la Serreta de la Coma d'en Caus.

Les sors. Al costat del camí de la Font n'hi havia una *sort* i a la vora del camí de Passanant hi havia una sorteta, i en un altre lloc del terme hi havia una partida dita les Sorts. El mot sembla ja molt arrelat.

Les eres. N'hi havia sis i estaven situades al camí de Rocallaura, al camí de Montblanc, dispersades pel terme, o a tocar del poble.

Deveses. En consta una, que probablement es destinava a la pastura.

Bosc. És de suposar que la major part era propietat de comanador, ja que només es mencionen de tot el terme, dos trossos de terra bosc, i dels que no consta la seva superfície.

Extensió de les terres. Els camps mesuraven en jornals (*Mesura superficial agrària equivalent a l'extensió de terra que un animal pot llaurar en un dia normal de feina. La seva correspondència no és la mateixa en totes les zones, o localitats. En els Països Catalans, per terme mitjà un jornal equival a uns 4.358,3025 m. quadrats*).

En el Capbreu de 1559 el resultat de la suma del detallat de cada propietari de terres al terme de Belltall, dona un total de 203 jornals. Lamentablement, hi ha una elevada quantitat de terres objecte de cens, de les quals no s'indica la seva superfície, però amb el mateix criteri d'assignació de cens que l'aplicat a les terres mesurades, es podrien afegir

uns 147 jornals més. La suma de les dues quantitats tampoc ens donen una aproximació fiable de la superfície cultivable, ja que no figuren en el cens, una quantitat significativa de terres de Montserrat Reyner, que en vint-cinc ocasions figuren com a límit de d'altres propietats agrícoles, i que, en canvi, no són objecte de pagament de cens.

Terme de Belltall

El poble

A Belltall, l'any 1559 hi havia tretze cases utilitzables, i una enderrocada. Tenia el seu castell, i és possible, fins i tot, que n'hi hagués dos, un del castlà i un altre del comanador. En un dels dos hi havia una torre. El poble estava envoltat d'una *vall* i d'un mur. En el document consta que dins de la població, a part les cases, hi havia quatre corrals. També es fa referència a l'existència d'alguns patis dins de les cases o que ocupaven antigues construccions enderrocades.

La població. En el capbreu surten esmentades onze persones com a titulars de béns immobles, de les quals es diu que són pagesos. A més a més, se citen dos pagesos difunts que han deixat infants menors d'edat. També es mencionen tres pagesos d'altres municipis que tenien terres dins el terme de Belltall. N'hi tenien, també, dos mercaders barcelonins (pare i fill): En Cristòfol Montaner i En Joan Fructuós Montaner. Eren els únics *emfiteutes* i per les seves terres arrendades a un tercer, pagaven delme. Per altres documents sabem que el 19 de juny de 1562, Cristòfol Montserrat Montaner, ja era el castlà de Belltall.

ELS CENSOS

En molts casos es pagaven exclusivament en diners, però en altres, el pagament es feia amb una part de blat brançal (sovint tercenc) i una part en moneda. El tipus de cens de Belltall és irregular. Hi ha moltes terres per les quals només calia lliurar anualment mig *punyeró* de blat bell. En canvi, per altres peces de terra calia donar quantitats importants. Certament, el blat tercenc tenia menys valor que el blat bell.

Hi ha alguns pagaments força considerable, que no trobàvem mai a l'Espluga, on les quantitats en general eren molt més reduïdes.

Els pagesos de Belltall pels horts, sovint, només calia que fessin lliurament d'una quantitat monetària relativament mòdica: 1*diner*, 3 *diners*, etc.

Per les cases sovint havien de pagar quantitats semblants: 1 *diner*, 2, 3 o fins i tot *diners*. Al·gun cop, aportaven una gallina o bé no res, i també una tassa d'aigua.

Per les vinyes, normalment es donaven quantitats moderades: i gallina, 2 *diners*, 6 *diners*, o bé no res.

Pels farraginals, algunes vegades, no calia donar res, i quan ho feien, era més aviat simbòlica: una tassa d'aigua, una perdiu, etc., encara que en algun cas excepcional calia pagar força: dos *punyerons* i tres quarts i onze *diners*.

La irregularitat, causada segurament per la diferent tradició de les terres, com ja s'ha dit, era, doncs, una de les principals característiques, juntament tal vegada amb uns pagaments força elevats, dels censos que havien de fer els pagesos al senyor que tenia el domini directe de les terres de Belltall.

En el capbreu no consten censos per l'explotació de ramaderia, o per la pràctica d'algun ofici. En l'apartat on es parla de l'emissió de l'acta de capbreuació de Belltall, es menciona l'existència "d'un forn, a la volta de ponent", però no en consta cap en el cens, ni se'l menciona en el llistat de cases, patis i corrals.

Cens total a pagar pels propietaris de terres al terme de Belltall

78 *quarteres*, 1 *faneca*, 2 *punyeres*, 1,5 *punyerons*, 19'5 *palmades*, 87 *sous*, 3,5*diners*, 1 *malla*, 2 *pugeses*, 6 gallines bones i rebedores, 1 perdiu bona i rebedora i 4 tasses d'aigua

Cens total a pagar pels propietaris de cases, patis, corrals i solar a Belltall

4 *sous*, 2 *diners*, 2 gallines bones, grasses i rebedores, 1 gallina grassa i rebedora, 1,5 gallina bona i rebedora, 1 perdiu bona i rebedora i 2 tasses d'aigua.

CONCLUSIÓ

Les xifres i dades del capbreu, que s'han resumit, ens aporten una aproximació a la realitat de la situació econòmica de les famílies de Belltall, com a *emfiteutes* de l'Orde de l'Hospital.

El cereal era el conreu bàsic, i el blat era imprescindible per alimentar-se. i poques famílies podien comercialitzar-lo. Les antigues vinyes s'havien con-

vertit en camps de cereals o d'altres conreus.

L'existència de diverses cases enderrocades posa de manifest una davallada en els diferents conreus que s'havia produït des de força temps abans. Per evitar la possibilitat que una terra fos abandonada, el comanador es va avenir a reduir el cens que havia de lliurar el seu possessor.

El gran problema que es presenta, però, darrere totes aquestes exposicions i que fa de molt mal resoldre, sense tenir més coneixements, pot ser resumit en la qüestió següent: quina era la situació econòmica real dels pagesos? Què representaven tots els delmes en la vida diària del pagès? Devia ser molt carregós per l'economia del pagès, haver de lliurar part de les seves collites.

TOPÒNIMS DEL NUCLI I TERME DE BELLTALL

Les limitacions al contingut d'aquesta col·laboració no permeten fer constar la totalitat dels topònims que conté el document del capbreu de 1558, per això només se'n relacionen alguns.

Dins dit lloc de Belltall (Antic Nucli Clos)

Total de topònims: 21

Alguns: camí qui va de Ciutadilla a Sarral, camí de l'Església, carrer que va al castell del senyor, carrer Major, carrer qui va al castell, Castell del Caslà, Castell del senyor Comanador, Església, Mur de la Vila, lo Pati del castell, Portal de la Vila, Torra del castell, Vall/Val de la vila, el carrer de La Font ...

Al terme de Belltall

Total de topònims: 87

Alguns: 17 relacionats amb Comes, 12 relacionats amb camins, 8 Serres, 7 relacionats amb Fonts, 7 relacionats amb els termes dels pobles veïns, 5 Solars, 5 Torrents, 3 Clots, 2 Ferreginals, 2 Planes, 2 Pous, los Albulions, tros de l'Albareda, l'Alber d'En Rosset, la Bonanada, Cahors, La Cometa d'En Caus, Les Cometes, Creu scapsada, tros de la Creueta, La Devesa, los Domenges de les Forques, Evagants del senyor, les Fontanelles, les Forques, Par la Font, lo Perelloner, Pla d'En Belltall, los Plans, Pomar/Pontar, tros del Quart, les Roques, les Salzes, la Sirola, Tossal d'en/del Sclopó...

Nota.

Pocs són els documents que ens han arribat, amb la importància d'aquest capbreu. És per això, que

ELS OCELLS DEL TERME

La cotxa fumada

La cotxa fumada (*Phoenicurus ochruros*) és un ocell de la família dels muscicàpids que cria a l'Europa Central i meridional. En el mascle s'aprecia un contrast entre el carpó i la cua vermells i la resta del cos fosca; amb unes taques alars blanques. La femella és, en general, de color marró clar. És un ocell individualista i el mascle defensa el seu territori. Menja insectes i baies. Construeix un niu amb herbes, molsa i arrels, on la femella covarà els 4 o 6 ous de la posta. És un ocell rupícola, li agraden les zones pedregoses i els penya-segats; a l'estiu és més comú a la muntanya, al Pirineu, i a l'hivern es desplaça cap a la costa. És un ocell en expansió, molt comú i que es pot veure perfectament a

Belltall i Passanant, fugisserament a balcons i terrasses, on fins i tot ha arribat a criar. És molt característic el seu comportament quan està parat, movent la cua carabassa, fent-la vibrar i obrint-la com un ventall, i acotxant el cos. Dels ocells que habiten al nostre municipi és el que sentim cantar amb molt de xivarri, abans que surti el sol, sobretot a l'estiu quan és hora de marcar territori envers als altres mascles.

La dita: *El cap fa l'home i la cua fa l'ocell*

Toni Majoral, de cal Salandringo

ALGÚ HO HAVIA DE DIR!, per J. B.

M'he acostumat que quan marxo d'algun lloc (fins i tot cada dia de la feina), m'acomiedo dient que "me'n torno a la capital... de la pau".

Aquest racó de món ha estat i és el meu espai de vida, de repòs. I m'emprenya (sí, a la capital de la pau també hi ha temps per emprenyar-se) que algú/alguns em vulguin estafar, em vulguin robar, em vulguin envair, em vulguin violentar... potser perquè els faig enveja?, potser perquè no saben viure sense molestar?, potser perquè es pensen que jo no m'hi tornaré?, potser perquè em menys-tenen respecte de la gent de ciutat?

Aquesta gent que no té respecte ni escrúpols ha aconseguit que la gent de la capital de la pau dubti de la seva amor cap a la terra:

"si no poso plaques a la meva terra, els altres sí que en posaran i jo seré el més ruc del poble; la terra ja no dona... almenys així en trauré un rendiment; com que també haurem de plegar perquè de pagesos ja no en queden, almenys que hi guanyem alguna cosa..."

A mi em van ensenyar a estimar la terra, em van ensenyar que tindre terra és tindre riquesa. Per això no puc entendre que ara, gent que s'ha dedicat a treballar la terra, prengui una decisió tan agressiva, tan poc pagesa. Ja sé que tot ve de fa molts anys, d'una inexistent política agrària, que ha anat aconseguint que la gent deixés la feina de

pagès i que la terra deixés de tindre el valor que a mi em van ensenyar. Però també pensava que davant d'aquests polítics que ens han creat un país basat en el turisme hi trobaríem una gent decidida i defensora de la terra, LA TERRA!

Mai no m'hauria pensat que quan vaig començar en la lluita ecologista (en aquells tendres 15 anys), quan ens proclamàvem antinuclears i reclamàvem les energies alternatives... algun dia seria contrària a la instal·lació de molins i de plaques solars. Sempre he defensat l'energia eòlica i l'energia solar, però no a aquest preu, no d'aquesta manera, no amb aquesta prepotència. Fa uns anys, quan ens volien convèncer de la instal·lació de no sé quants molins al municipi, algú de l'ajuntament va dir textualment i públicament: "mos colgaran de milions". Doncs bé:

- 1) mos han colgat de milions? Si és que sí, digueu-me on són, aquests milions!
- 2) voleu ser la gent més rica del cementiri?
- 3) aquest és l'amor que demostrem per la nostra terra?
- 4) què se n'ha fet, de la lluita pagesa d'anys enrere?

Me'n torno cap a la capital de la pau... pertorbada. Perdoneu, però algú ho havia de dir: VISCA LA TERRA!

BELLTALL

ASSOCIACIÓ DE VEÏNS I AMICS DE BELLTALL

Amb la col·laboració de:

